

BİZ KİMİZ?..

Münir Aktolga
Kasım-2020

AK Parti, o ilk yükselme döneminde, Devletçi-“Beyaztürk” egemenliğine karşı aşağıdan yukarıya doğru gelişen -ülkemize, tarihsel gelişme diyalektiğimize özgü- bir sivil toplum hareketi görünümünde idi. En azından, kendi içinde, hem “Yeni Türkiye” potansiyelini, hem de Osmanlı’dan devraldığımız İslamcı-Devletçi popülist reaksiyon potansiyelini birlikte barındırıyordu. Bu potansiyel, arkasına 21. Yüzyıl’a özgü küreselleşme sürecinin o ilk yükselme dönemi potansiyellerini de alınca “devrimci” bir atılım haline dönüşmüştü...

Ama sonra, bu süreç -2013’ten itibaren- mevcut yapıya el koyarak Devleti ele geçirme mücadelesi haline dönüşmeye başlayınca, hep birlikte, Devleti ele geçirenlerin nasıl onun tarafından Devletleştirilerek ele geçirildiğine şahit olduk!..

Şimdi, şu son Albayrak operasyonundan sonra, yeniden o eski güzel günlere dönüşten -“Reformlardan” falan- bahsedilir oldu. Bütün bu söylemlerin anlamı nedir?.. Devleti ele geçirirken Devletleştirilenlerin, o eski güzel günlerin hayaliyle -bir U dönüşü yaparak- tekrar devrimci bir sivil toplum hareketi haline gelmeleri-dönüşmeleri mümkün müdür?..

Bu yazıda ben “mümkündür” ya da “hayır değildir” diye bir şey söylemeyeceğim! Ben sadece, öteki “Beyazlar” gibi onları da içine alarak Devletleştiren -tarihsel olarak oluşarak ideolojik bir hapishane haline gelmiş olan- o kadim DEVLETÇİLİĞİMİZİN -onun da altında yatan toplumsal DNA ‘larımızın, kültürel kodlarımızın- altını çizmek istiyorum... Tarihsel süreç içinde Devletin veyayeti altında oluşarak gelişen toplumsal üretim ilişkilerimizin kayıt altında tuttuğu “yaşam bilgilerinin” o kadim Devletçi vesayet kabuğu sırtımızdan atılmadan -toplumsal üretim ilişkileri vesayetten kurtulmadan- sistemin elementleri olan insanların da zihinsel düzeyde değişmeyeceğinin altını çizmek istiyorum... Bugün bize “normal” olarak görünen birçok davranışımızın altında yatan şeyin aslında tarihsel olarak oluşmuş toplumsal DNA ‘larımız olduğunu görebilmek o kadar önemli ki!..

EVET, BİZ KİMİZ?..

Türkler göçebe bir toplumken fetih yoluyla yukardan aşağıya doğru Devlet kurarak tarihe girmişlerdi.¹ Bizim sınıflı topluma-medeniyete geçişimiz göçebe geleneklerimizin, yani tarihsel olarak oluşmuş toplumsal DNA ‘larımızın (kültürel bilgilerin) üretim faaliyeti içinde aşağıdan yukarıya doğru değişimiyle olmaz! İçine girilen yeni yaşam koşullarının zorlamasıyla bunların üzerine (mevcut bilgilerin üzerine) bazı yeni bilgiler de ilave edilerek (öğrenerek) gerçekleşir. Çevreye -yeni koşullara- uyuma bağlı olarak, bazı toplumsal genler (“yaşam bilgileri”) pasif hale getirilirken (ya da görünüşte aynı kaldıkları halde içerik değiştirirlerken), bazıları da ortaya çıkan yeni durumları -bilgileri- kodlayacak şekilde geliştirilir.² Yani, tarihe “barbarlığın yukarı aşamasından” girmiş yerleşik toplumlar gibi, yeni bir üretim süreci içinde yeni üretim ilişkileri yaratan, yeni yaşam tarzını bu ilişkiler içinde üretilen

¹ Türkler Orta Asyadan Anadolu’ya Devlet kurmak için falan gelmiyorlar! Yaşam kavgası getiriyor onları Anadolu’ya kadar. Sonra da, gene aynı yaşam kavgası o dönemin koşulları içinde önlerine ne koyuyorsa onu yaparak ilerliyorlar. Hayatın içinde öğrenerek Devletleşiyorlar...

² Bu işin aslı nedir, nasıl gerçekleşiyordu bu öğrenme süreci? Sırf bu problemi çözebilmek için yıllarca nörobiyolojiyle-nöropsikolojiyle uğraşmak zorunda kaldım! Sonuç, yeni yayınlanan kitabım oldu: “Öğrenmek Nedir, Neden Öğreniyoruz, Nasıl Öğreniyoruz, Nasıl Bir Eğitim Sistemine İhtiyacımız Var” Alter Yayınları, 2020

bilgilere göre gerçekleştiren bir toplum değiliz biz. Bu yüzden de bugünün içinde geçmişin nasıl yaşadığına-varolduğuna ilişkin çok özel bir örnek teşkil ederiz. Bizde halâ binlerce yıl öncesine ait bazı toplumsal genler aktif halde olduklarından, bugünün yaşamını üretirken farkında olmadan bunu geçmişten kalan mirasa uygun olarak yerine getiririz. Bu genler³ çok değişik biçimlerde güncelleşmiş, “modernleşmiş” bilgileri üretiliyor görünseler de, görünüşün biraz altına inince hemen “bizi bize benzeten” özelliklerimizi görürüz!..

Bir örnek verelim: Hiç düşündünüz mü bizde neden önce bir bina yapılır da onun alt yapısı, suyu, elektriği, kanalizasyonu vs. sonradan akla gelir diye!..

Çünkü, bina yapmak yerleşik toplum kültürünün bir parçasıdır. Biz ise bilinç altımızda halâ göçebe geleneklerimizle yaşarız! Bizim için önemli olan, o anki ihtiyacı karşılamak üzere bir binanın yapılması ve onun içinde oturmaktır! Kanalizasyon, elektrik, su vs. bunlar normal koşullarda yerleşik toplum kültürünün bileşenleri olarak bina yapımının ayrılmaz parçaları oldukları, birbirlerinden ayrı düşünülmemeyecekleri halde, bizim için bunlar bir arada öğrenilmiş kültürel unsurlar -yaşam bilgileri- olmadıklarından -sonradan öğrenilmiş olduklarından- ayrı ayrı aklımıza gelirler. Bu yüzden de önce o anki ihtiyaç ne ise onu düşünürüz, sonra da diğerlerini!..

Alın Osmanlı'nın “Batılılaşma” serüvenini, “Batılılaşınca” niteliksel olarak değişmiş mi oluyordu Osmanlı?..

Hayır! Örtünün altındaki gövde gene aynı gövde olarak kalmıştı. Peki, adına “Cumhuriyet” deyince birden değişmiş mi oluyordu toplum? Gene hayır! Ne değişiyordu peki bu şekilde? Eski toplumsal DNA 'larda köklü bir değişikliğe gidilmeden (zaten bu öyle istemeyle falan olmazdı!), bunların üzerinde oynanarak bukalemun gibi çevreye uyum sağlanılmaya çalışılıyordu!.. Yukardan aşağıya doğru “Tarihsel Devrim” mekanizması kullanılarak biçim değiştiriliyor, “çağa uyum” sağlanıyordu! Devletin yapısına ilişkin olarak İslam Medeniyeti'nden alınan bazı genler -yaşam bilgileri- pasif hale getirilirken, bazı başka genler aktif hale getirilerek Batılı görünüme sahip bir Devlet yapısı oluşturuluyordu. Yani, eski elbise çıkarılarak mevcut yapıya yeni bir elbise giydiriliyordu!..

Sonra?.. Batı'lı bir devlet olmuştuk ya, artık sıra bu “Batılı devlete” uygun bir “ulus yaratmaya” geliyordu!..

Devlete bağlı olarak yukardan aşağıya doğru bir kapitalistleşme ve yukardan aşağıya doğru örgütlenecek yeni-Devletçi bir toplum düzeni!.. Varsın kapitalistleşsindi toplum, fabrikalar kurulsun, insanlar iş güç sahibi olsunlardı, Batı'da nasıl oluyorsa bizde de öyle olsun. Korkacak ne vardı ki bunda, önemli olan “muasır medeniyet seviyesine erişerek” Devleti yaşatmak değil miydi! Osmanlı'nın, küllerinin altından bir yeniden doğuşuydu bu adeta!..

Dikkat ediniz, burada, bize son derece “normal” geldiği için üzerinde hiç düşünme gereğini duymadığımız bir nokta var! Bütün bu işler yapılırken bir şeye -Devlet anlayışına- hiç dokunulmuyor! “Baticı”-Cumhuriyetçi elbiseyi üstünden çıkarıverin, hemen “kralın çıplak” olduğunu-görürsünüz! Çünkü o halâ Osmanlı'nın kutsal Devletidir!.. Ve tabi etrafındaki “tapınak şövalyeleriyle” ve Devlet sınıfıyla birlikte!..

DEVLET VE BİREY...

³ Tekrar altını çiziyorum, burada „toplumsal genlerden“ kasıt -ya da “toplumsal DNA” lardan kasıt- belirli üretim ilişkileri zemininde oluşan, bizim “kültür” adını verdiğimiz yaşam bilgileridir...

Burada çok önemli bir nokta var: Neden bizde hep “Devleti korumaktan” ya da “kurtarmaktan” bahsedilir? Sadece Osmanlı’da da değil, bugün halâ Türkiye Cumhuriyeti’nde bile, azıcık sıkışsak, neden hemen bir “beka” sorunu ortaya atılarak “ne olacak bu Devletin hali”, ya da, “Devleti nasıl koruyacağız-kurtaracağız” diyen birileri çıkar ortaya? Neden hep “beka” sorunu olan, “korunmaya muhtaç bir Devlet” vardır ortada! Ve de onu “koruyanlar”, “kurtaranlar”?.. Her şey bu uğurda yapılmış -halâ da öyle!- darbeler, muhtıralar hep bunu için verilmiş. Bu neden böyledir, nedir bu işin tarihsel, toplumsal temelleri? Hiç düşündünüz mü bunları? Bugün halâ, “sağcısıyla”, “solcusuyla”, “demokratiyla”, “ilericisi” ve “gericisiyle”, “Beyaz” ve “Siyah” Türkleri ile bütün Cumhuriyet aydınlarını içine alan bu ruh halinin esası nedir, nasıl bir kültürel miras yatıyor bunun altında? Neden politikacılar iktidara gelene kadar “biz size hizmetkâr olmaya geliyoruz, amacımız Devlet’i temel alan anlayışın yerine bireyi temel alan bir anlayışı koymaktır” diye bas bas bağırırken, iktidara gelir gelmez hemen ağız değiştirerek Devletçi bir dil kullanmaya başlarlar?.. Nedir bu işin sırrı? Bir kısmımız “İzmir’in dağları...” diye marşlar söylerken adeta başka bir dünyaya uçar gider de, diğerlerimiz, “Diriliş Ertuğrul’u” seyrederken adeta bugünün içinde dünü arayarak yaşar gibi olur! Nedir bu ruh halinin sırrı!!

Kentten çıkma Batı toplumlarında birey ve toplum önce gelir, devlet sonra...

Devlet, bu zemin üzerinde oluşur. Burada devlet, elementlerini bireylerin oluşturduğu sistemin -sivil toplumun- merkezi varoluş instanzıdır.⁴ Birey ise, bir sivil toplum unsuru olarak üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olduğu için -kendisi için üretim yaptığı için- bireydir. Sosyal sınıfların ortaya çıktığı temel budur. Toplum, üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olanlar ve olmayanlar olarak ikiye bölündüğü zaman, sınıflı toplum da oluşmuş olur. Devlet de, bu yeni durumu, dengesizlik üzerine kurulu bu yeni “dengeyi” muhafaza etmenin aracıdır. Bu yüzden, mülk sahibi sınıflar lehine oluşan “dengeyi” koruyan kamu gücü olduğu içindir ki, onun “egemen sınıfın baskı aracı olduğu” söylenir.

Osmanlı devletinin ve toplumunun oluşumu ve yapısı ise bambaşkadır...

Kuruluştan önceki dönemi düşünelim: Göçebe, çoban bir aşirettir bu. Evet, bir çoban da kendisi için üretim yapmaya başlamıştır, ama o henüz daha Batılı anlamda bir birey değildir. Kendi varlığını birey olarak oluşturamaz. İçinde bulunduğu toplumla-aşiretle birlikte vardır, yani aşireti varsa o da vardır... “Ben” yoktur henüz daha!.. “Ben”, toplumdur, aşirettir.⁵

Sonra, içinde Batı’daki anlamda bireylerin oluşmadığı bu aşiret toplumu fütuhata giriyor, ve “Devlet” haline geliyor. Bu durumda, yeni oluşan toplum ve Devlet, Batı’daki gibi, elementlerini bireylerin oluşturduğu bir sistem değildir. Sistemin mantığına göre halâ birey yoktur ortada, çünkü özel mülkiyet yoktur. “Mülk Allah’ındır”. Allah adına mülke tasarruf yetkisi ise Devlet’in başına aittir. Osmanlı sisteminin elementleri, bir sivil toplum unsuru olarak üretim yapan “bireyler” değildir. Osmanlı’da, Allah adına da olsa, mülk sahibi olan tek “kişi” merkezi temsil eden Sultan’dır. Tek “birey”, kendisi için, kendiliğinden varolan tek kişi o dur.⁶ Diğer insanlar, birey-vatandaş olmayıp, kendi varlıklarını toplumu temsil eden bu Devlet’le

⁴ <http://www.aktolga.de/m23.pdf>

⁵Altını çizdiğim bu satırlar o kadar önemlidir ki, bütün bunların adeta ezberlenmesi, yenilip yutulması gerekir! Çünkü, başka türlü ne dünümüzü, ne de bugünümüzü anlayamayız; birilerinin istediği gibi hep turist kalırız bu ülkede!.. Bu konuda daha geniş açıklamalar için sitede yer alan 5. Çalışma’ya bakabilirsiniz... <http://www.aktolga.de/t5.pdf>

⁶ Ama onun, yani Sultan’ın „birey „olarak „varlığı“da, Batı’daki gibi, üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip „özgür“ bir birey olmasından kaynaklanmaz! O, Allah’a ait olan mülkün, onu temsilen sahibidir. Yani gene Batı’ daki anlamda „özgür bir birey“ yoktur ortada!..

birlikte oluşturabilen, Devlet ve toplum varolduğu için, onunla birlikte varolan “Reaya-sürü-kul” insanlardır. Bu durumda, bireyin olmadığı bir toplumda, Batı’daki anlamda bir “sınıf”tan da bahsedilemez!..

Peki Osmanlı Toplumunu, Osmanlı’nın (ve de Cumhuriyet’in!) kendisini ifade ettiği gibi “sınıfsız” bir toplum mudur?..

Hayır tabii! Osmanlı toplumu da sınıflı bir toplumdur. Ama buradaki sınıflar Batı toplumlarındakilere benzemezler! Osmanlı toplumu, “Allah’a ait olan mülkiyete tasarruf yetkisine” sahip bir Sultan ve onun etrafında oluşan yönetici bir “Devlet sınıfıyla”, hiç bir hakka-hukuka sahip olmayan “Yönetilenler”den -“Reaya”- oluşur. Göçebe bir aşiret toplumunun fütühat yoluyla Devletleşerek -Devlet haline gelerek- sınıflı toplum haline gelmesiyle, kentten çıkma toplumların sınıflı toplum haline gelişleri tamamen farklı şeylerdir. Birinci durumda aşiret toplumu bireylere ayrışmadan sınıflaştığı için buradaki “sınıflılık” aşiret yapısının adeta donarak taşlaşmasıyla ortaya çıkar. Fütühatı yöneten ve ondan aslan payını alan “Yönetici” sınıf, “Tanrı adına” mülkün sahibi olduğundan, Devlet’in vergi gelirlerine de o el koyar. “Yönetilen” sınıf ise “Reaya”dır (yani “sürü”dür)!..⁷

Burada en hassas nokta “mülkiyetin Allah’a ait” olmasıyla, “Allah’a ait olan” bu “mülke” “tasarruf yetkisine” sahip olmak arasındaki ilişkidir. Beni yıllarca uğraştıran, sonunda da “Sistem Teorisi’ni-Varoluşun Genel İzafiyet Teorisi’ni”⁸ geliştirmeye kadar götüren nokta işte tam buradadır...

“Mülkün Allah’a ait olması” ne demektir?.. Kısa bir özet...

[“Mülkün Allah’a ait olması” ilkel komünal toplum bilimi olan tasavvufun esasıdır; ama o, Sistem Teorisi’nin de özünü oluşturur. Çünkü her sistem (her varlık) sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil olunur. Sıfır noktası diye uzay-zaman içinde varlığı kendinden menkul bir “nokta” bulunmadığı halde, izafi bir gerçeklik olarak onun -sıfırın- potansiyel varlığını kavramadan başka hiçbir şeyi kavramak, varoluş problemini çözmek mümkün değildir.⁹]

Bütün diğer sistemler gibi toplum da esas olarak kendi sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil olunur. Sınıflı toplumlarda bu sistem merkezi onu ele geçiren egemen-dominant-sınıf tarafından temsil edilirken, sınıfsız toplumda (ilkel komünal toplumda) sistem merkezini temsil eden bir sınıf veya kişi yoktur; merkez, ya tapınak tarafından, ya da Hak’kı temsilen komün başkanı tarafından temsil edilir. Bu durumda, toprağın ve üretim araçlarının mülkiyetinin “Hak”ka ait olduğu söylenir, çünkü, objektif bir gerçeklik olarak ortada henüz daha mülke sahip olma konumunda olan bir sınıf, kişi veya zümre yoktur.¹⁰ Hak’ka ait olan -yani hiç kimseye ait olmayan- mülkün Hak adına toplum için kullanım -“tasarruf”- yetkisini ise, eşit haklara sahip bütün komün üyelerinin seçtiği başkan elinde tutar. Ama zaten, ilkel komünal toplumda bireyin kendisi için varolması diye bir şey söz konusu olmadığından, bütün toplumu temsil eden bu “başkan’ın”da birey olarak varlığı merkezdeki sıfır noktasında “yoktur”. Bu nedenle “başkan”, birey olarak kendisini değil, herkesi, herkes adına

⁷ Bakın size bir örnek: Şundan emin olun; nasıl ki bir kısmımız “Diriliş Ertuğrul’u” seyrederken bunu yaşanan ana aktararak oradaki kahramanın yerine sayın Erdoğan’ı koyuyorsa, öteki “mahalledekiler” de daha Atatürk adını anarlarken bile bunu gene yaşanan ana aktararak “Atam sen kalk da ben yatam” ruh hali içine girerler! Ben sadece bu ruh hallerinin tarihsel kökenlerini açıklamaya çalışıyorum...

⁸ www.aktolga.de 4. Çalışma, <http://www.aktolga.de/t4.pdf>

⁹ <http://www.aktolga.de/m37.pdf>

¹⁰ Sistem Teorisi’nde sıfır bütün kuvvetlerin birbirini dengelediği sistem merkezindeki denge halidir... Tasavvuf’da ise sıfır “Hak”tır, “varlığı yokluğunda gizlidir” diye ifade edilir. Tasavvuf, ilkel komünal toplum insanların -atalarımızın- varoluş problemini dinsel bir terminolojiyle duygusal bir zeminde ifade ediş biçimidir...

merkezi (merkezdeki sıfırı yani Hak'kı) temsil etmiş olur. İşte, "mülkün Hak'ka ait olması" olayının esası budur...

Ama sonra, insanlar kendi tükettiklerinden daha fazlasını üretmeye başlayınca işler değişir! Artık ürünün toplumlar arasındaki değişimi esasına yönelik ilişkiler gelişmeye başlar. Sonra da savaşlar, fetihler!.. Ve bu arada, zamanla, bal tutan parmağını yalar hesabı -Devletleşmeye paralel olarak- yönetici bir sınıf ortaya çıkar...

Neden sınıf? Evet, üretim araçları üzerinde özel mülkiyet "resmen" halâ mevcut değildir, ama bu arada "tasarruf yetkisi" adı altında yeni bir kavram ve mülkiyet biçimi ortaya çıkmıştır! Komüne -töre- ait genel hükme dokunmadan, onun içeriği değiştirilerek ortaya yeni bir mülkiyet biçimi çıkarılmıştır! Özel mülk mü diyordunuz, "haşa, mülk gene Hak'ka aittir"! Ama artık "Hak adına onu kullanma, ona tasarruf etme" yetkisinin de Sultan'a -ve Sultan adına onun etrafındaki yönetici bir Devlet Sınıfı'na- ait olduğu kabul edilir...

İşte, Osmanlı'nın düzeni budur...

İlkel komünal toplumun bilgi sistemini ("töre"yi) belirli bir DNA kalıbına benzetirsek, ta Osmanlı'ya, oradan da Cumhuriyet'e kadar -bugün farklı mı sanki!- bizde bu DNA kalıbının esası değişmiyor. Biçimsel olarak o "töre" sanki halâ duruyor yerinde!.. (Her iki mahalleyi de bir arada tutan bağların altında yatan tarihsel kökleri düşünün!) Tıpkı bağışıklık sisteminin DNA kalıbında genler arasında bir tarama yaparak, onu oradan bunu buradan alıp çeşitli antijenlere karşı mekanizmalar geliştirmesi gibi, Osmanlı toplumunda da toplumsal DNA 'larda -yaşam bilgilerinde, sisteme ilişkin "bilgi temelinde"- esasa ilişkin bir değişiklik olmadan yaşamı devam ettirme sürecinde çevreye uyum için yeni bilgiler üretilir... Bu da bir öğrenme olayıdır şüphesiz. Ama dikkat edin bu durumda esas gövde (selbst-nefs) değişmiyor. O, sürekli, çevreye uyum sağlayarak -"feedback yaparak"- biçim değiştiriyor!¹¹

Bizim "Türk tipi Devlet" anlayışımızdaki "Devlet sınıfı" kavramının esasa ilişkin olarak Batılı anlamda "bürokratlarla" hiçbir benzerliği yoktur!..

Çünkü bizde Devlet sınıfı, birey olarak birer hiç olan, tek varlık nedenleri Sultan'a sadakat olan "Kullardan" oluşur. "Hak, hukuk" vs. bunların hiç yeri yoktur bu sistemde! Sultan'ın bir işareti yeter kellelerin uçması için! Çünkü burada Devlet, şekli ne olursa olsun özünde halâ bir aşirettir. "Devlet Hak'tır"! Bütün toplumun kutsal temsilcisidir! Onun kutsallığı Hak'kı -sistem merkezini- temsil etmesindedir. Böyle bir toplumda kendi başına birey diye bir şey olur mu hiç! Ancak Devlet varsa, "onun kulu" olarak birey de vardır!..

Hani derler ya "kılıfına uydurmak" diye, bu toplumda mülke sahip olmanın bütün çeşitleri vardır, ancak bunların hepsi o "sınıfsızlık", "mülkün Tanrı'ya-Devlet'e ait olması" kılıfının-anlayışının içinde, bu çerçeveye uydurularak varolur! Önemli olan o çerçevedir-anlayıştır. Devlet de odur aslında. Bazıları sağında solunda "derin devlet" ararlar! "Derin devlet" denilen şey işte bu Devlet anlayışıdır!.. "Solcusunda da" aynıdır o, "sağcısında da". Çünkü, yukardan aşağıya doğru kendisine bağlı bir şekilde yarattığı sistemin içinde "burjuvası da" vardır bu Devletin "işçisi de"! Önemli olan o "ruha" sahip çıkmak, kendi varlığını o ruhun içine sığdırabilmektir. Bu ruh da nereden çıktı mı diyorsunuz! O ruh bilinç dışı olarak atalarımızdan bize kalan mirastır. Toplumsal hafızada günümüze kadar gelen bilgidir-kültürdür. İçinde "Osmanlılık", "İslam", ya da "Baticılık" da olsa özü aynıdır onun... Kısacası, "bizi bize benzeten" gerçeklik budur!.. Bilmem anlatabildim mi!!

¹¹Bu konu çok önemli. Bakterilerin, DNA değişikliğine gitmeden antibiyotiklere karşı nasıl bağışıklık kazandıklarını sitede yer alan 1. Çalışma'da ayrıntılı olarak ele almıştık!.. www.aktolga.de

